

Mati slovenskih poslovnih hobotnic

RADO PEZDIR foto: BOBO

Kako je rdeči prašič prvič v zgodovini s pomočjo slamnatih lastnikov izpeljal prevzem, iztisnil manjšinske delničarje, v strahu pred regulacijami začel izvajati finančne obvode in na koncu denar prelivati v davčno oazo v Liechtensteinu. Ključno je spoznanje te zgodbe – zgodbe o »invenciji« mehanizma slovenske tranzicije, ki se začne kmalu po koncu druge svetovne vojne. Če že hočete: izvorni greh tovarišijske ekonomije.

Družba Saf (Societa anonima finaziera per traffici internazionali), pozneje znana kot Safti, je nastala leta 1926 z reševanjem dela likvidacijske mase tedaj odmrle Jadranske banke. Lastništvo je bilo sprva razpršeno večinoma med Hrvati in Slovenci, dokler niso v obdobju 1930–1935 v to finančno institucijo lastniško vstopili trije tržaški magnati, ki so dobili prevladujoč delež. Saf je pod fašizmom komajda preživel in kot mrtva institucija dočakal konec druge svetovne vojne.

Po vojni je SDV vanj usmerila svoj radar. Razlogi za to so bili vsaj trije. Prvič, v coni A ni bilo finančnih sredstev za vzdrževanje slovenske manjšine, bili pa so lupina Saf in slovenska podjetja, ki so ji bila podrejena, in to je bila infrastruktura, ki se jo je dalo dovolj hitro uporabiti. Drugič, komunistična Jugoslavija je namesto v raj zapadla v bedo in pomanjkanje, saj je primanjkovalo osnovnih dobrin. Da bi jih pridobili, so potrebovali devize, te pa so lahko pridobili kvečjemu z mednarodno menjavo. Ravno zato je bil mirujoči Saf odlična priložnost. In tretjič, oddelek za ilegalno trgovino pri SDV je nujno potreboval svojo finančnologistično izpostavo v tujini in Saf je bil spet odlična točka za kaj takega. Predator se je odločil: predvojna finančna hrbtenica tržaških Slovencev bo njihov finančni holding (ja, prav bere: holding).

Začel se je prevzem Saf. Oznovci so »nekako našli« največjega predvojnega lastnika, žida Deblicherja, in ga po dolgotrajnih pogajanjih »prepričali«, da jim odstopi večinski paket delnic (50,8 %). Prevzemni posel je bil speljan tako, da so naši udbovci prispevali denar in slamna-

tega lastnika, na katerega je Deblicher prepisal svoj delež. Ta slamnati lastnik je deleže Saf razpršil dalje na nove slamnate lastnike, s čimer je bila zagotovljena »konspirativnost posla« oziroma v besedah današnjih tajkunov: lastniško strukturo so naredili nepregledno in navidezno nepovezano. Ko so enkrat imeli prevladujoč delež, se je začela druga etapa lastniške konsolidacije. Sklicali so skupščino delničarjev, na kateri so prek slamnatih lastnikov sprejeli sklep, da bo delnica Saf spremenila nominalno vrednost in se povišala z 10 na 1000 lir na delnico. Določen je bil rok doplačila delnice za vse lastnike. Če doplačilo ni bilo izvedeno, je bilo manjšinskim delničarjem sporočeno, da bodo izplačani v višini 10 lir po delnici. Do roka so doplačilo čudežno izpeljali zgolj slamnati lastniki in prav nihče drug (kakšne metode so pri tem SDV-jevci uporabili, ni znano), kar je pomenilo, da je SDV prek slamnatih lastnikov obvladal 100 % družbe Saf, preostali pa so bili iztisnjeni za »sitne pare«.

Izvorni greh je bil storjen. To, kar se je zgodilo s Saf, smo petdeset let pozneje videli kot železno pravilo v slovenski privatizaciji. Najprej prevzem brez enega samega evra lastniškega vložka (ali pa vsaj ne več kot neki simbolični znesek), in to prek slamnatih lastnikov, povezanih v ekstremno zapleteni lastniški hobotnici, čemur je sledilo navidezno nepovezano, a usklajeno delovanje na skupščini delničarjev, ki se konča z goljufov iztisnitvijo malih delničarjev. Tako kot se je leta 1991 zgodilo nepovratno za celo vrsto slovenskih podjetij, se je kmalu po drugi svetovni vojni zgodilo za Saf.

Zgodba o družbi Saf je morda res stara in zaprašena, vendar ni nepomembna. To pa zato, ker gre za nastanek mehanizma, ki je tako zelo brutalno označil slovensko tranzicijo.

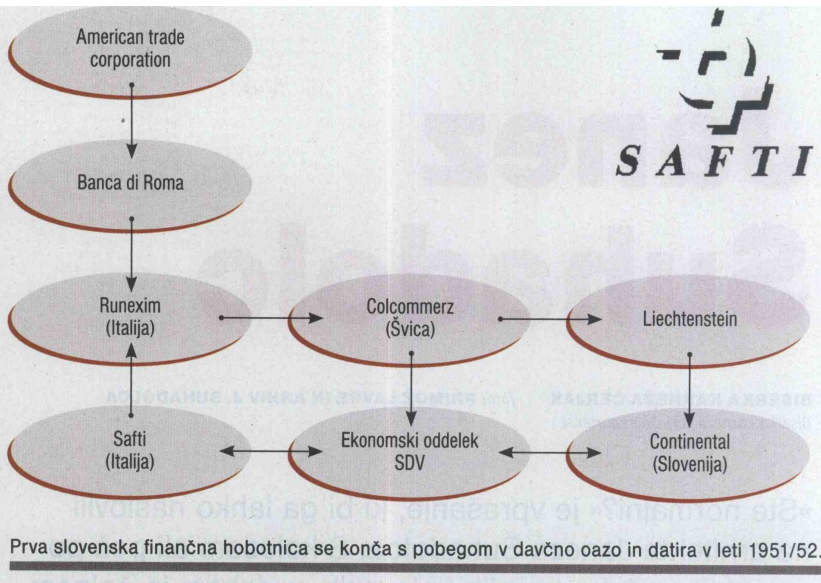

Saf, mati finančnih malverzacij

Po koncu prevzema pa je nastopila nova epizoda, ki je preprečila SDV-jevsko idilo. Okoli leta 1948 se je italijanski regulator, nedvomno tudi v funkciji italijanske protislovenske histerije, spravil na Saf in po nekaj preiskovalnih akcijah našel kršitve regulacij. Saf je namreč, ne da bi imel dovoljenje za bančne posle, izvajal poslovanje s čeki. SDV se je poslovna zgodba začela sesuvati, saj je bila kazen, ki je pretila zaradi kršitev regulacij, tako visoka, da bi Saf končal v stečajju. Pri tem je zanimivo in indikativno, kako je SDV reševala nastalo situacijo. Najprej so pri odvetniku družbe Saf položili denar v poseben sklad za podkupovanje italijanskih regulatorjev. A ker s koruptivnimi posli niso prišli do italijanskega ministrstva za finance, so spremenili načrt in, prek polmrtvih tržaških podjetij, te so v rokah že trdno držali slamnati lastniki, ki jih je nastavila SDV, začeli umikati denar. Saj veste, kaj ste ravnokar prebrali? Ker se ni izšlo s koruptivnimi praksami, so uporabili metodo izčrpavanja podjetja, vezano na pranje denarja in davčne utaje. Zveni znano? Saf je preživel, predvsem po zaslugi poslovne in obveščevalne pretkanosti Nika Kavčiča, in leta 1957 celo rodil zloglasno Tržaško kreditno banko.

Saf, rdeči pionir davčnih oaz

Na začetku petdesetih let preteklega stoletja se je Saf stabiliziral in postal holding SDV-jevih podjetij v Italiji. Toda zgodba s Saf je bila, tudi zaradi spomina na vojno z

italijanskimi regulatorji, za SDV preveč nestabilna. Poleg tega je bilo očitno, da Italija ni nudila ne bančne stabilnosti ne tajnosti, ki jo je SDV tudi zaradi svojih ilegalnih poslov tako zelo potrebovala. Oči SDV so se zato usmerile proti Švici, kjer so ustanovili podjetje Colcommerz. Kako je potekalo poslovanje? V holding Saf je bilo vključeno tržaško podjetje Runexim, to je posredovalo pri »paketnih« poslih iz ZDA. Ameriško podjetje je najelo Runexim, da je dostavil »paket«. Za to storitev so Američani nakazali denar na Banca di Roma, od tam pa je šel v holding Saf. Ko je bil enkrat v njem, je stekel do Colcommerza, ki je bil mate-

rinska firma safovskega Runexima. Denar se je tako zaustavil v Švici, ciljni destinaciji SDV. V Slovenijo pa se je denar postopoma vrnil tako, da je Colcommerz poslal kak »paket« v tedaj materinsko firmo SDV: Continental iz Ljubljane. Zapleteno, kajne? Saj se še spomnite kakih tajkunskih denarnih tokov, ki so bili pravi finančni labirinti. No, zdaj veste, kje so se tega posla učili.

Idilo tega denarnega toka so prekinili Švicarji. Natančneje, zgodilo se je dvoje. Najprej so se na sedežu Colcommerza začele vrstiti preiskave v zvezi z davčnim izogibanjem, potem pa so se leta 1951 SDV-jevci naučili še, kaj pomeni visok davek na dobiček. Leta 1952 je zato padla zgodovinska odločitev: denarni tok se bo iz Švice preselil v Liechtenstein, eno prvih davčnih oaz na svetu (poleg tedaj popularnih Tangerja in Urugvaja), kjer so bile regulacije bistveno manj rigorozne, davek pa se je plačeval v fiksnem znesku. Za to operacijo so poiskali dva švicarska državljana, ki sta bila pripravljena prevzeti slamnato lastništvo nad liechtensteinskim podjetjem, pohod pa so izvedli skupaj z, ne bo ste verjeli, umazanimi kapitalisti iz ZDA.

Zgodba o družbi Saf je morda res stara in zaprašena, vendar ni nepomembna. To pa zato, ker gre za nastanek mehanizma, ki je tako zelo brutalno označil slovensko tranzicijo. V prvih letih po drugi svetovni vojni je bila namreč spisana zgodovina tistega, kar šele prihaja: od bizarnega prevzemanja, iztiskanja malih delničarjev, podkupovanja in izčrpavanja podjetij, prek izgradnje nepreglednega holdinga, polnega slamnatih lastnikov, do končnega pobega kapitala v davčne oaze. In tako so se naši rdečkarji učili kapitalizma.

Žalostno je edino to, da lahko vse skupaj prvič berete skorajda četrto stoletja po osamosvojitvi. ■

Tržaška Safti je bila nekaj finančna družba zamejcev v Italiji. Po 2. svetovni vojni je nadzor prevzela Udba, ki je po povezanih podjetjih prala denar in najbrž tudi posredno financirala umore socialistični državi nenaklonjenih emigrantov.

